Erciyes Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
e-ISSN: 2630-6409

Araştırma Makalesi | Research Article
Yayın Tarihi: 30 Ağustos 2025 | Published: August 30, 2025
doi: 10.18070/erciyesiibd.1451846

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author:
Yaşar ALKAN,
yasar.alkan@cbu.edu.tr

JEL:
B1, B4, F5

Geliş: *12 Mart 2024*
Received: *March 12, 2024*
Kabul: *19 Aralık 2024*
Accepted: *December 19, 2024*
Yayın: *30 Ağustos 2025*
Published: *August 30, 2025*

Atıf / Cited as (APA):
Alkan, Y. (2025), Quesnay'ın Görüşlerinin İktisadi Adalet Bağlamında Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 71, 1-8, doi: 10.18070/erciyesiibd.1451846

QUESNAY'IN GÖRÜŞLERİNİN İKTİSADİ ADALET BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

YAŞAR ALKAN[1*]

[1] *Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Kula Meslek Yüksekokulu, yasar.alkan@cbu.edu.tr*

ÖZ

Bu çalışmada, Fransız entelektüel dünyasında kendine yer edinmiş ve Fizyokrasi'nin kurucusu olarak kabul edilen François Quesnay'ın eserlerinde ele aldığı konular, iktisadi adalet perspektifi içerisinde incelenmektedir. Mutlak monarşiye dayalı sömürgeci imparatorluk anlayışının, merkantilist politikalarla bezeli aşırı korumacı ticaret mantalitesinin zirve yaptığı bir çağda, tarıma ve insana tekrar önem verilmesi gerektiğini gösteren Quesnay'ın çalışmaları incelenmeye değer bilgiler içermektedir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Quesnay'ın hayatı, eserleri, doğal yasa üzerine fikirleri, iktisadi adalete yönelik görüşleri ele alınmaktadır. Sonrasında en dikkat çeken çalışması olan *Ekonomik Tablo*, Quesnay üzerine çalışan çeşitli araştırmacıların bakış açıları da dikkate alınarak analiz edilmektedir. Quesnay'ın adalet, iktisadi adalet, vergi türleri ve hadleri, faiz oranları, uluslararası ticaret yöntemleri üzerine sunduğu bilgiler, geçmişten günümüze geniş bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde daha adil bir sistem inşası çeşitli öğeler barındırmaktadır. Quesnay için toprak sahipleri ile çiftçiler arasında kimsenin kimseyi soymadığı doğal düzen olduğu temeline dayanan bir yapı vardır. Tüm ekonominin belirleyicisi olduğu bir düzeni tesis eden yapıyı işler hale getiren tarım; diğer sektörleri besler, zenginleştirir ve bu şekliyle iktisadi adaleti de sağlayan adil düzeni mümkün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Quesnay, adalet, iktisadi adalet, tarım, ekonomik tablo.

EVALUATION OF QUESNAY'S OPINIONS IN THE CONTEXT OF ECONOMIC JUSTICE

ABSTRACT

In this study the issues addressed are examined from the perspective of economic justice in the works of François Quesnay who has gained a place in the French intellectual world and is considered the founder of Physiocracy. Quesnay's works which show that agriculture and people should be given importance again, contain information worth examining in an age when the understanding of colonial empire based on absolute monarchy, mercantilist policies and overprotective trade mentality is at its peak. In line with this purpose, Quesnay's life, works, ideas on natural law, and views on economic justice are discussed first. Afterwards, his most notable work, the *Economic Table (Tableau Economique)* is analyzed by taking into account the perspectives of various researchers working on Quesnay. When evaluated from a broad perspective from past to present, the information that Quesnay provides on justice, economic justice, tax types and limits, interest rates, and international trade methods contains various elements for the construction of a more just system. For Quesnay, there is a structure between landowners and farmers based on the basis that there is a natural order in which no one robs anyone. Agriculture, which makes the structure functional that establishes an order in which the entire economy is determined; It nourishes and enriches other sectors and in this way makes possible a fair order that also ensures economic justice.

Keywords: Quesnay, justice, economic justice, agriculture, tableau economique

[An extended English abstract is available at the end of the article.]

GİRİŞ

Quesnay, azimli şekilde çalışmanın insanı hangi mertebelere çıkartabileceğinin başarılı bir örneğidir. Tıp ve ekonomi alanında yaptığı çalışmalar hem yaşadığı zaman diliminde hem de günümüze değin incelemeye değer çeşitli fikirleri içermektedir. Fransa (*Versailles*) sarayında yaptığı hizmetler ve krallık ile kurduğu yakınlık sayesinde ünü tüm dünyaya kolaylıkla yayılmıştır. Bilim arenasında şöhreti büyük bir ivme ile artan Quesnay, merkantilist politikalara karşı tarımı ve tarıma dayalı insan emeğini ön plana koymuştur. Döneminin düşünce eksenini değiştirme çabasını öncelikle yaşadığı topluma ve silsile halinde tüm dünyaya yayma amacı gütmüştür. Takipçileri nezdinde kimi zaman ulvi bir konuma yerleştirilmiştir. Fizyokrasi okulunun kurucusu olarak kabul edilen Quesnay, ekonomi üzerine yaptığı analizlerle iktisadi adalet kavramına ilişkin bilgiler sunmuştur.

İktisadi adalet; üretilen değerlerin, üretime katılanlar, bu üretim sürecine katılmak istemeyenler yahut isteseler dahi çeşitli nedenlerden dolayı katılamayanlar arasında yani tüm toplumda hakkaniyet çerçevesinde bölüşümü meselesinin kavramsallaştırılmasıdır (Alkan, 2018, s. 22). Refah devleti üzerine yapılan çalışmalarda genellikle sosyal adalet ve dağıtım adaleti ile ilişkilendirilen iktisadi adalet ile toplum içindeki ekonomik ilişkilerde denge, üretimde iş birliği, kolektif mal tedarik sisteminin sağlanması hedeflemektedir (Phelps, 1987, s. 886–887). Adalet kavramının alt boyutlarından olan iktisadi adalet, sosyal bilimler üzerine çalışan neredeyse her düşünürün önem atfettiği konulardan biri olmuştur. Ekonomi alanında eserler kaleme alan bilim insanları, felsefenin ve normların emrediciliğinin gerekçelendirdiği toplumsal faaliyetleri ahlaki, makul ve rasyonel zemine oturtmaya çalışırlarken geçmişin ünlü düşünürlerinin sunduğu bilgilere başvurma eğilimindedirler. Ulusal gelirin ve servetin sürekli artırılmasının öncelendiği bir zaman diliminde, iktisadi adalet bağlamında bu unsurların eşit yahut hakkaniyete uygun şekilde dağıtılması meselesinin gündeme getirilmesi önemlidir. İşte bu kapsamda değerlendirilebilecek kişilerden biri de Quesnay'dır. Fizyokrasi, tarım ile elde edilen refahın, toplumun tümüne adil ve hakkaniyete uygun bir şekilde tahsisini sağlama amacında olduğu için iktisadi adalet, bu öğretinin temel konularından olagelmiştir. Nitekim fizyokratlar açısından insanların emeği ve üretimi üzerinden adil bir gelir dağılımını içeren iktisadi adalet anlayışı, sanayi veya ticaretle uğraşanlardan ziyade tarımsal üretim yapanların daha önemli bir konumda olduğunu gerekçelendirmektedir. Quesnay, doğanın sağladığı nimetleri en verimli şekilde kullanmak ve bu üretimden adil bir dağılım sağlamanın toplumsal refahın temeli olduğunu düşünmektedir. Fizyokrasi ve Quesnay açısından doğal düzenin sağlanmasına ve kaynakların doğru dağıtımına dayanan iktisadi adalet, üretim gücüyle tüm toplumun zenginliğini sağlayan üretici sınıfın (çiftçiler) refahından kaynak bulmaktadır. Fizyokrasi okulunun kurucusu addedilen Quesnay, incelediği konular itibariyle iktisadi adaletin neden tesis edilmesi gereken bir husus olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim bu çalışma, Quesnay'ın külliyatından iktisadi adalete ilişkin analiz edilme potansiyeli taşıyan konuları ele alma çabasının tezahürüdür.

2. Quesnay Hakkında

Literatür François Quesnay (1694-1774), Méré'de bir işçi ailesinin ve bir pullukçunun oğlu olarak dünyaya gelmiştir. On üç yaşında yetim kalmıştır. Tıbbi bakım işi yapan birinden okumayı öğrenmiştir. Okuma ve öğrenme arzusuna kapılarak 1711'de Saint-Côme kolejindeki kurslara katılmaya başlamıştır. 1717'de çıraklık eğitimini tamamlamıştır. Quesnay yetenekleri ve hızlı öğrenme kabiliyeti sayesinde kademeli olarak yükselerek 1734'te Villeroy Dükü ve Lyon'un güçlü isimlerinden olan Louis François de Neuville'in hizmetine girmiştir. Bu fırsat, ona daha fazla okuma, çalışma ve yazma yapması için zaman kazandırmıştır. Başarılı cerrahi operasyonlarıyla ününü artıran Quesnay, tıp alanında doktora yapmasının da etkisiyle yeni oluşturulan Académie royale de Chirurgie bünyesinde daimî sekreter olarak atanmıştır. 1751'de hem Academié des Sciences hem de Londra Kraliyet Topluluğu'na seçilmiştir. On bir yaşına kadar okuyamayan işçi çocuğu, nihayetinde Bilimler Akademisine seçilip meslektaşları tarafından 'Avrupa'nın Konfüçyüs'ü', 'modern Sokrates' olarak anılan biri haline gelmiştir (Fonseca, 2008; Roncaglia, 2017, s. 48). Şüphesiz elde ettiği bu başarılar, dünya genelinde entelektüel çevrede saygı duyulan, fikirleri irdelenen ve görüşleri merak edilen bir kişi haline gelmesini sağlamıştır.

Yaşadığı çağın en ünlü fizikçilerinden biri olarak kabul edilen Quesnay, kangren, kanama ve ateşin nedenleri ile kontrol altına alınması üzerine yazılar yazmıştır. Tıp alanında gerçekleştirdiği başarılar sayesinde toplumsal ve siyasal ünü muazzam düzeye ulaşmıştır. Konumu açısından tartışılmaz önemdeki bir hamleyle, 1749'da Madam de Pompadour'un özel hekimi olmuş ve sonra 1755'te Kral XV. Louis'in hekimliği görevini üstlenmiştir. Quesnay hayatta hiçbir şey için geç olmadığını gösterircesine ve buna dair bir ders sayılabilecek biçimde altmış iki yaşında iktisat ile ilgili faaliyetlere başlamıştır. Döneminde hiçbir iktisatçının ulaşamayacağı bir noktaya ulaşmıştır (Galbraith, 2010, s. 53-54). Böylesine büyük bir etkiye sahip olan Quesnay, ekonominin temel dinamikleri üzerine ortaya koyduğu görüşlerle günümüze değin çeşitli düşünürlerin eserlerinde yer bulmuştur.

Geç dönem skolastikleri ile *laissez-faire* ekonomik argümanı arasında gelişen fizyokratik iktisatçılar ekolünün lideri François Quesnay, değer teorisini, kullanım ve fayda kapsamında irdeleyen düşünürlerdendir. O, 1757'de *Encyclopédie* için yazdığı ancak 1908'e kadar yayınlanmayan '*Hommes*' makalesinde, kullanım değeri (Quesnay bunu *valeur usuelle* olarak adlandırır) ile mübadele değeri (*valeur vénale*) arasındaki ayrımı, 'değer paradoksu' kapsamında incelemektedir. Bu bağlamda fiyatın temel belirleyicisi olarak nadir olma (kıtlık, zor veya kolay bulunurluk) analizini tercih etmektedir (Grice-Hutchinson, 2015, s. 117-118). Quesnay, artı değer ve yeniden üretim kavramlarına dayalı olarak sermaye birikimini, emek verimliliğinin artırılmasını zenginliğin ana kaynakları olarak gören klasik düşünürlerdendir. Fizyokrasi, zenginliğin değerli metallerden oluştuğunu ve her şeyden önce pozitif ticaret dengesinin ulusal zenginliğin tek kaynağı olduğunu savunan merkantilist görüşe, toplumun gelir ve servet akışının bunların ötesinde olduğunu ortaya koyarak analitik bağlamda belki de son darbeyi vurmuştur. Bu yıkıcı etkiyi oluşturan isimlerin önde gelenlerinden biri olan Quesnay'ın ekonomi yazılarını 1756-1760 yılları arasında yazılanlar ve 1763-1768 dönemine ait olanlar şeklinde iki gruba ayırmak uygun olur. İlk dönemde Quesnay ekonomik fikirlerini esas olarak *Diderot ve D'Alembert* Ansiklopedisi için hazırlanan makaleler aracılığıyla sunmuştur ki bu, *Tableau*'nun ilk '*zig-zag*' versiyonlarının olduğu biçimlendirici dönemdir. İkinci dönem ise Mirabeau ile ortak bir çalışma olan *Philosophie Rurale* ile açılmıştır ve okulun olgunluğu, başarıları ve aynı zamanda Fizyokrasinin temel önermelerini sayısız ve büyüyen saldırılara karşı savunma ihtiyacı ile karakterize edilmiştir (Rothbard, 2006, s. 376; Vaggi & Groenewegen, 2006, s. 58-59). Fizyokrasinin öncü ismi addedilmesi sayesinde eserleri daha fazla dikkat çekmiştir.

On sekizinci yüzyılın Aydınlanma düşünürlerinin tipik bir örneği sayılan ve entelektüel açıdan meraklı bir ruh olan Quesnay, bir çiftçinin oğlu olması sayesinde tıp eğitiminin yanında tarım bilimi alanında ve teknoloji üzerine yazılar yazarak uzmanlaşmıştır. Altmışlı yaşlarının ortalarında ekonomik konularla daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Akademik anlamda günümüzde dahi ders kitaplarında bölümler ayrılıp detaylıca işlenen Fizyokratik hareketin kuruluşu, 1757 yılının temmuz ayında Quesnay'ın, Victor de Riqueti, Marquis de Mirabeau ile tanıştığı döneme denk geldiği söylenebilir. Bu zaman diliminde Mirabeau, çok parçalı bir çalışmanın, en çok satan ve *L'Ami des hommes* (İnsanın Dostu) adını taşıyan eserinin ilk birkaç bölümünü yeni yayınlamıştır. Eser, gösterişliliğinin ve sistemsizliğinin yanı sıra, arkaik on yedinci yüzyıl üslubunu ilginç bir şekilde kullanması nedeniyle pek çok Fransız'ı büyülemiştir (Fonseca, 2008; Rothbard, 2006, s. 366).

Quesnay ile Mirabeau arasında zuhur eden entelektüel ilişki, yeni bir düşünce akımının 'okul' olarak dikkate alınmasını ve yükselen bir güç haline gelmesini sağlamıştır. İki kurucu fizyokratın yüksek konumları yani Quesnay'ın saraydaki önemli yerinin yanı sıra Mirabeau'nun şöhreti ve aristokrat konumu, harekete güç ve itibar kazandırıp amaçlarına iyi hizmet etmiştir. Sansüre dayalı mutlakiyetçilik çağında politik ekonomi ihtiva eden eserlerin böylesine nüfuzlu kişilerin adlarıyla basılması tehlikeli olduğundan Quesnay, çalışmalarını ihtiyatlı bir şekilde takma adlar altında veya öğrencileri aracılığıyla yayınlamıştır. Nitekim bu acımasız gerçekle yüzleşen *Mirabeau, Théorie de l'impôt* (Vergi Teorisi) adlı kitabında ele aldığı konular

(baskıcı vergilendirme, özel firmalara veya 'çiftçilere' daha yüksek oranlı vergiler içeren uygulamalar ve kralın vergilendirme temelli mali sistemine yönelik sert analizleri) nedeniyle 1760 yılında birkaç hafta hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu gibi nedenlerden dolayı fizyokratlar ve Quesnay, düşüncelerini yazılı hale getirme faaliyetlerini bir dizi dergi ve periyodik salonlar aracılığıyla yürütmek zorunda kalmışlardır (Fonseca, 2008; Nemours, 1984, s. 235).

Entelektüel fikir teatilerinin paylaşıldığı toplantılar genellikle Quesnay'ın evinde yapılmıştır. Bunun yanında düzenli olarak salı akşamları Mirabeau'nun evinde seminerler düzenlenmiştir. Fizyokrat grubun kült yönü ise takipçilerinin Quesnay'ın Sokrates'e benzediğini iddia etmeleri ve ondan Avrupa'nın Konfüçyüs'ü olarak bahsetmeyi alışkanlık haline getirmeleridir. Adam Smith ve diğerleri onu, büyük bir 'alçakgönüllü' düşünür olarak tanımlasalar da Quesnay kendisini, Çin bilgesinin sözde bilgeliği ve görkemiyle özdeşleştirmiştir. Karşılıklı övgü silsilesi öyle bir noktaya gelmiştir ki Mirabeau, insanlık tarihindeki en büyük üç icadın yazı, para ve Quesnay'ın ünlü diyagramı *Tableau Economique* olduğunu ilan edecek kadar ileri gitmiştir. Fizyokratların Quesnay'ın fikirlerine yönelik bu yüksek perdeden kabullenişi, öğretinin etkinliğinin 1770'lerin ortasından sonra hızla düşüşe geçmesine neden olmuştur (Charles & Théré, s. 37-48; Murphy, 2009, s. 123-125).

Dönemin popüler söylemi, 'herkes için özgürlük ve adalet' çabasını fizyokratlara atfetse bile onların felsefesi aslında çok daha kısıtlayıcıdır ve hâlâ iktidardaki aristokrasinin mutlakiyetçiliğine bağlı olup statükoya meydan okumamaları bu kan kaybında etkili olmuştur. Quesnay'ın 1774 yılında vefat etmesi bu süreci hızlandırmıştır. Bunların da ötesinde Adam Smith'in *Wealth of Nations* kitabının ortaya çıkışı, sanki yeni 'ekonomi politik' biliminin tek başına ve yoktan Adam Smith tarafından oluşturulduğu, Smith öncesi tüm külliyatın göz ardı edilmesi gerektiği gibi talihsiz bir alışkanlığa yol açmıştır. Quesnay, ekonomi politik üzerine hiçbir kitap yayınlamamıştır. Makaleleri bulunmaktadır ve dağınık makaleleri bütünsel bir çalışma şeklinde sunmak için toplama görevini Mirabeau, Mercier de la Rivière gibi isimler yerine getirmiştir. Quesnay'ın yazıları kendi bağlamlarına, yani onları basıma getiren incelemelere ve tartışmalara yerleştirildiğinde fayda sağlamaktadır (Rothbard, 2006, s. 365-366; Schachter, 1991, s. 313). Bütün bu şaşalı dönemiyle fizyokrasi, sayılan nedenlerden dolayı etkisini kaybetse bile gelecek nesillerin analiz edebileceği çeşitli bilgileri insanlığın hizmetine sunmuştur. Fizyokrasinin önde gelen ismi olan Quesnay'ın ortaya koyduğu perspektif, iktisadi adalet nosyonu içerisinde incelendiğinde, günümüze ve geleceğe ilişkin daha adil ve hakkaniyete uygun bir sistem inşası için faydalı anekdotlar sunma eğilimi göstermektedir.

3. Quesnay'a Göre Adaletin ve İktisadi Adaletin Kaynağı: Doğal Yasa

Quesnay ve diğer fizyokrat düşünürler, insanların oluşturduğu toplumların doğal yasalara uygun şekilde yönetilmesi gerektiğini öncelemektedirler. Fizyokratların benimsediği felsefe sistemini ve metodoloji olarak uyguladıkları iktisat teorisini en başarılı şekilde açıklayan Quesnay olmuştur. Onun 'Tabii Kanun – Doğal Yasa (l*e Droit Naturel – on Natural Rights*)[1]' başlığını taşıyan eserinde faydacı felsefenin ahlaki ilkeleri bulunmaktadır. Quesnay'a göre ilkel ve en kapsamlı anlamıyla doğal yasa, insanın kendisi için yararlı olan her şey üzerinde sahip olduğu haktır. Bu, katı ve soyut bir biçimde incelendiğinde toplumsal düzenin yanı sıra adalet ve adaletsizlik ilişkilerinden de önce gelmektedir. İnsanlar, temel haklardan yararlanma hakkına bel bağlayıp kendilerini koruma yolunda herkesin iyiliği için çabalarını birleştirmeye (doğal adalet ve karşılıklı nezaket kurallarına boyun eğmeye) ve zımni ya da açık sosyal sözleşmeler oluşturmaya istekli olacaklardır. Bu, doğal yasanın sağlayacağı menfaatlerden yararlanma özgürlüğünü güvence altına alma çabasının tezahürüdür ve tabiat, yürürlükte olan şartlar altında herkesin mutluluğunu maksimumlaştırması için gerekli nüveyi ortaya çıkarmaktadır.

Quesnay'ın ahlaki tabii kanunlar (doğal yasa) sistemi; akılcı bireylerin kendi tatminini uzun vadede maksimumlaştırmak amacıyla davranacağı, tabii kanunların ideal ve iyi düzenlenmiş bir hukuk düzeninde uygulandığında toplumda maksimum toplumsal refahı sağlayacağı ve eğer bu ikisine herkes boyun eğerse, toplumsal-iktisadi sürecin düzenli birtakım kanunlara göre işleyeceği gerekçelendirmelerine dayanmaktadır. Devlet; hukuk düzenini, doğal yasaların temel ilkelerini göz önünde bulundurarak hazırlamalıdır. Doğal yasa; anlaşma özgürlüğünü, toprak ve taşınabilir mallarda özel mülkiyeti, ticaretin her türlü engelden uzak olmasını ve iktisadi girişim özgürlüğünü gerektirir. Bütün fertler için eşit özgürlük, karşılıklı görevler ve bunlara dayalı haklar, faydacı felsefede olduğu gibi toplumun mutluluğunun maksimumlaştırılmasıyla bir arada düşünülmektedir. Fakat Kazgan'a göre ne diğer Fizyokratlar ne de Quesnay, özgür bireylerin doğal olarak uyum içinde yaşadığı, kendiliğinden en iyi biçimde işleyen toplum modelinin geçerliliğini, toplumun somut gerçekleriyle karşılaştırdılar. Akılcı, tümden-gelimci, soyutlayıcı yöntem bunu gerektirmemiştir (Kazgan, 2000, s. 58; Quesnay, 1765).

Fizyokrasinin merkantilist görüşe tümüyle karşı çıkan ve argümanlarına yönelik yıkıcı fikirler sunan sisteminde yatan kapsayıcı ve tarihi kökleri olan mantık, rasyonel analiz metodolojisine başvurmaktadır. Oysa Neill'a göre fizyokrasinin kurucusu olan Quesnay, bir rasyonalist değildir. O, 1756'da *Encyclopédie*'de yayınlanan '*Évidence* (Kanıt)' adlı makalesinde, bilginin akıl aracılığıyla zihne süzüldüğünü ve onun tarafından harekete geçirildiğini ancak aklın tek başına kendi bilgisini sağlayamayacağını söylemektedir. Quesnay'ın ekonomik analizler içeren makalelerinde, apaçık ve gereklilik gibi tipik rasyonalist ifadeler veya 'bu nedenle böyle olur' geçişlerinden herhangi birini bulmak neredeyse imkansızdır. Onun hem geçmişi hem de mizacı, sosyal bilimlerde ya da felsefede rasyonalist akıl yürütme biçimine boyun eğmesine engel olmuştur.

Quesnay'ın iktisada matematiksel açıdan kesin bir bilim olarak bakmadığı, onun ekonomisinin dayandığı yasa olan 'doğal yasa'yı ele almasından anlaşılmaktadır. Doğal yasa analizi, tanımlayıcı ve analitik şeklinde ayrışır. Doğal yasayı, fiziksel yasalara ve ahlaki yasalara bölerek tanıtmıştır. O, fiziksel kanunlar ile insan türü için en avantajlı olan tüm fiziksel olayların düzenli seyri kastedilir ve bir tasarımcının, Yaratıcının evrenin işleyişi için emrettiği kanun şeklinde ele alınabileceğini söylemektedir. Tarım, hayvancılık, servetin dağıtımı, ticaret ve sanayinin işleyişi gibi şeyleri düzenleyen, kanundur. İnsanlar örneğin doğru zamanda doğru mahsulü ektiklerinde, doğru gübreyi kullandıklarında ve bir sonraki yıl sermaye yatırımı için doğru miktarı ayırdıklarında yani bu kanuna sadakatle uyduklarında, mümkün olan en büyük maddi faydayı elde ederler. Bu nedenle Quesnay iyimser bir şekilde her şeyin insanlığın en iyi maddi çıkarları doğrultusunda çalıştığına inanmıştır. İnsanın yapması gereken tek şey kanunu anlamak ve onunla uyum içinde çalışmaktır. Bu fiziksel yasanın işleyişi matematiksel olarak kesindir. İnsan bunu ihlal etmekte elbette özgürdür, ancak bunu yaparsa maddi açıdan dezavantajlı hale gelir. Quesnay, bu fiziksel yasaların bir bilime indirgenebileceğine inanmıştır ve ikinci tür doğal yasayı 'insan ırkı için açıkça en avantajlı olan fiziksel düzene uygun, ahlaki düzendeki her insan eyleminin kuralı' şeklinde tanımlamıştır. Bunlar, geleneksel olarak, bir metanın alışı, satışı veya bir sözleşmenin ödenmesi gibi insanın insanla olan ilişkilerinde gerekli olan ve 'insani', 'ahlaki', 'etik' eylemler olarak kabul edilen eylemlerdir. Quesnay'a göre böylesine bir adalet, yaratıcı tarafından belirlenmiştir ve insan, bu ilahi emirlere itaat ederek kendisinin ve genel olarak insanlığın refahını artırabilir (Neill, 1949, s. 546-548; Vaggi & Groenewegen, 2006, s. 58). Quesnay'ın ontolojik mahiyette gerekçelendirme çabası güttüğü adalet nosyonu, iktisadi adalet üzerine görüşlerine de etki etmektedir.

4. Quesnay'ın İktisadi Adalet Üzerine Görüşleri

Bulgular Quesnay'ın iktisadi adalet perspektifi, tarımın tüm ekonominin belirleyicisi olduğu bir düzen üzerine kuruludur. Ona göre, tarım sektörü diğer sektörleri besleyip zenginleştirir ve bu şekliyle adil düzeni tesis etmektedir. Toprak sahipleri ile çiftçiler arasında kimsenin kimseyi soymadığı doğal bir düzen olduğu temeline dayanan bu paradigmada Quesnay, ticaret ve paranın tek zenginlik kaynağı olduğu savına dayalı merkantilist düşünme biçimine karşı çıkmaktadır. Zenginlik; toprağın ve maden çıkarma dalları tarafından elde edilen ürünlerin, serbest ticaretin ve ekonomik özgürlüğün sağladığı menfaatlerdedir (Berend, 2006, s. 12-13). Bunun da ötesinde

[1] Eserin 1765 yılında Journal de l'Agriculture'de yayımlanan ilk baskısının adı 'Observations sur le Droit naturel Des Hommes Réunis En Société' şeklindedir.

zenginlik, üretkenliğin sağladığı teknik ilerlemede yatmaktadır. Bir ulusun güçlenmesi için yabancı toprakları fethetmeye gerek yoktur. Dolayısıyla Quesnay için nedensellik sırası merkantilist argümanın ortaya koyduğunun tersinedir. Tarıma dayalı gelişimin oluşturduğu refah sayesinde inşa edilen zengin bir krallık, etkili bir ordu ve büyük bir donanma, bu sayede güçlenecek ve denizaşırı ülkelere yayılma şansına sahip olacaktır (Vaggi, 2002, s. 76). Quesnay'ın yaşamını sürdürdüğü zamanlarda uluslararası ekonomik alanda ivmesini artıran ve Britanya İmparatorluğu'ndan sonra en çok koloniye, sömürgeye sahip olan Fransa'da böylesine görüşler ortaya koyabilmek oldukça zordur ve dikkat çekicidir.

Fizyokratlara göre nüfus, kendiliğinden ve özü itibariyle bir zenginlik unsuru olması sayesinde toplumun refahının kesin ve tükenmez kaynağını meydana getirmektedir. Quesnay ve takipçilerine göre insan, toprak ile zenginlik arasındaki esas aracıdır. 'İnsan ne ise toprak da odur' atasözüne göre eğer insan hiçbir şey beceremiyorsa, toprak da bir işe yaramaz. Sahip olunan toprak insanların onu değerlendirmesiyle, işlemesiyle, kullanmasıyla, bakmasıyla iki katına çıkar; yenileri tarıma açılır ve bunlar da sahiplenilir (Foucault, 2006, s. 587). Quesnay'a göre iktisadi adaletin tesis edilebilmesi için gerekli olan servet, bir ülkenin biriktirebildiği para miktarından değil, insanların ihtiyaçlarını giderebilmek için kullanılabilecek temel üretim ve tüketim maddelerinin miktarından oluşmaktadır. Serbest meslekler, karlarını kendi oluşturdukları servetten değil de hammadde üreticilerinin meydana getirdikleri hasıladan aldıkları için faydalı olmalarına karşın kısırdırlar. Bu nedenledir ki toplumun servetindeki artış, maden ocaklarından çıkartılan cevherler ile tarımsal ürünlerin, kendi üretim maliyetlerini karşılayıp üstüne daha fazla değer ile ekonomiye kazandırılmasıyla oluşan fazlalık (artık) anlamına gelmektedir (Turanlı, 2000, s. 56). Quesnay, iktisadi adalet için kritik öneme sahip olan gelir dolaşımını, kanın vücuttaki dolaşımına benzetir. Ona göre üretimden doğan gelir, kapitalist ekonominin üretim etmenleri olan toprak, emek, girişim (teşebbüs) ve sermaye arasında paylaşılır. Daha sonra çeşitli hizmetler karşılığı olarak kamu kuruluşlarına, firmalara ve bireyleri ifade eden ekonomi birimlerine dağılır. Sonunda, bunların piyasada yapmak zorunda oldukları harcamalarla, yeniden üretim alanına döner (Hançerlioğlu, 1993, s. 127).

Schumpeter'e göre Quesnay ve takipçileri paranın, mal ve hizmetlerin dolanımında (değişiminde, dağıtımında) mutlak belirleyici bir 'parasal perde' etkisi oluşturduğunu geri plana iten ilk kişiler olmuşlardır. Onlara göre, her dönemde, doğanın tükenmez (yenilenen) hazinesinin ekonominin çeşitli üye grupları tarafından devralınıp tüketimin son aşamasına aktarılması, farklı türde bir dolaşımı ortaya çıkarmaktadır. Bu gruplar özel işlevlerle karakterize edilmektedir ve metaların devredilme süreci değişimi oluşturduğunda değişim eylemleri, bu grupları veya sınıfları birbirine bağlayan zincirdeki halkaları oluşturur. Böylece bir ulusun iktisadi hayatı, periyodik olarak kendini yenileyerek üretim ile tüketim arasındaki boşluğu dolduran bir mübadele ilişkileri sistemi şeklinde tezahür etmektedir. Ekonomik sistemde ve ölçülebilir dönem içerisinde üretilen mal miktarı, her zaman dağıtılan sosyal bir ürün olarak kabul edilmektedir (Schumpeter, 1954, s. 52). Bu değerlendirmeler, iktisadi adaletin sağlanması sürecinde salt para odaklı bir analizin yetersizliğini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Quesnay, gümrük vergilerinin yalnızca yabancı ülkeler tarafından karşılandığı yönündeki popüler sloganı çürüten ve agresif gümrük vergilerinin bazı durumlarda, yönlendirildikleri rakiplerden daha fazla onları uygulayan ülkeye zarar verebileceğine işaret eden ilk düşünürlerdendir. Fizyokratlar nezdinde Quesnay, gerek yurtiçinde gerekse de uluslararası alanda metaların değişiminde ve emeğin hakkaniyete uygun olarak bedelinin ödendiği şartlarda özgürce kullandırılmasının avantajlarına dikkat çekmektedir. Devlet, üretim ve tüketimle ilgili özel kararlara haddinden fazla müdahale ettiğinde yahut herhangi bir kısıtlama yapmadığında bireyler ve gruplar arasında ortaya çıkabilecek zararlar iyi ölçülmelidir. Bu gerekçelendirmeye bağlı olarak yasal ve hukuki sınırlar, toplumun yaşam süreci için vazgeçilmez olarak Devlet'e oldukça geniş kapsamlı işlevler atfedip mevzuata, ahlaka ve geleneklere (özellikle ürün ağının kullanımında) bel bağlarlar (Schumpeter, 1954, s. 60-61). Dolayısıyla iktisadi adaletin tüm topluma sirayet edebilmesi için devlet aygıtı, olası tüm politikaları en ince ayrıntılarına kadar irdeleyerek tatbik etmelidir. Ulus sınırları içerisinde ani ve üstünkörü alınan aşırı korumacı kararlar ve bunlardan ortaya çıkan gümrük vergileri, uluslararası alanda beklenmeyen kötü sonuçlara neden olabilir.

Quesnay, mülk sahiplerinin kiralarına tek bir vergi getirilmesini istemiştir ve bunun öncelikle verimlilik nedeniyle olduğunu belirtmiştir. İktisadi adalete katkı sağlayacağını düşündüğü bu vergi türüne göre mülkiyet, sosyal düzenin temeli olduğundan, toplumun işleyebilmesi için hükümetin görevi onu savunmak ve korumaktır. Yasal despotizmin gerekliliğinin gösterilmesi, vergilendirmenin doğası ve rolü üzerine düşünmeyi içerir. Büyük bir krallıkta hükümdarın etki alanı, topraklarında düzeni sağlamak için yeterli kaynakları sağlamakta yetersiz olduğundan, kralın vergi toplaması gerekir. Dolayısıyla bunlar, bir tür temel meşruiyetten yararlanır çünkü mülkiyetin 'güvenliğini' sağlarlar. Fizyokratlar ve dolayısıyla Quesnay, verginin zorunlu olarak mülk geliri üzerinden toplandığı için, aslında tarihsel olarak kralın toprağın asıl sahibi olması nedeniyle, toprak sahiplerini meşru bir şekilde gelirine dayalı bir vergiye tabi tutabileceğini savunmuşlardır. Nitekim Riviere'nin de dediği gibi hükümdar sıfatıyla kralın, üzerinde hüküm sürdüğü toprağın net ürününün *(produit net)* ortak sahibi olması dolayısıyla vergiler açısından zenginlik sorunu, krallığın gücü sorunundan ayrılamaz (Charbit & Virmani, 2002, s. 870; Henderson, 1997, s. 198-199).

Quesnay faiz oranlarının devlet tarafından belirlenmesi gerektiğini söylemiştir. Ona göre yaşadığı dönemde faiz daha çok rantiyeci kesimin gelir kaynağıdır. Sanayiye ve ticarete yönelik faiz oranları yüksek tutulmalıdır çünkü sanayiye ve ticarete yönelik faiz oranı düşük olursa firmaların para talebi artacaktır ve bu durum tarım kesiminin gerilemesine neden olacaktır. Başka bir ifadeyle, sanayide ve ticarette para birikiminin artması, tarım ürünlerine olan talebi azaltarak bu ürünlerin fiyatlarını düşürecektir. Quesnay, verginin toplumun geliri ile orantılı olarak belirlenmesini savunmuştur. Dolayısıyla vergi artış oranının gelir artışı ile uyumlu olmasını önermiştir. O, vergilemenin ülkenin zenginliğini azaltacak, ticareti engelleyecek ve vergi toplama maliyetlerini artıracak biçimde uygulanmaması gerektiğini de belirtmiştir (Groenewegen, 1971; Çöloğlu, 1987; Pıçak, 2012). Vergilerin, faiz oranlarının ve enflasyonun hangi düzeyde tutulması gerektiği yüzyıllardır siyasetçilerin ve ekonomistlerin en temel problemlerini oluşturmaktadır. Parayı üretim alanlarından çekerek tarımı çökerten yüksek faiz ve vergi oranlarına karşı Quesnay'ın ortaya koyduğu görüşler mühimdir.

Quesnay'ın XV. Louis yönetimindeki Fransız sarayında doktor olması, maliye bakanı Colbert'in benimsediği merkantilist politikalarına karşı durmasını hem kapitalist yöntemlerin uygulanmasını hem de hükümet politikasının tarımın desteklenmesine adanmasını vurgulamasını engellememiştir. Dönemin siyasi ve askeri otoritesinin önde gelenlerine göre, bulunduğu kamusal konum ile ters düştüğü ve haddini aşan analizler yaptığı söylenebilse bile Quesnay, görüşlerinden taviz vermeme eğiliminde olmuştur. İktisadi adaletin tesisi için toplumun refahının artırılmasının ön koşul olduğunu bildiği için tarımın tek başına girdilerinin ötesinde bir artı değer (fizyokratik açıdan net bir ürün) ürettiğini savunmuştur. Ona göre üretim sterildir ve tüm vergiler, doğrudan vergilendirilmesi gereken bu fazlalıktan ödenmektedir. Artığın (fazlalık sağlayan net ürünün) maksimuma çıkarılması; tarıma yeterli yatırımı, büyük ölçekli çiftçiliği ve tarım ürünleri için yüksek fiyatları gerektirdiğinden, uygun bir harcama düzeyi ve yapısı zorunludur. Tarımı geri plana atan bir ekonomi politikasını gerekçelendirme, merkantilist politikaların boyutu ve bu dönemde Fransa'daki tarımsal üretimin köhnemiş doğası göz önüne alındığında, fizyokratların reform programı statükodan önemli bir sapmayı temsil etmektedir. Fizyokratik düşünce, Quesnay'ın ilkelerini izleyen bir hükümet tarafından desteklenen, doğanın üstünlüğü anlamına gelen ve en uygun biçimiyle monarşi ile yönetilebilen kapsayıcı bir sistemi gerekçelendirmektedir. Quesnay bu terimi kullanmamış olsa bile eserinin tonu *laissez faire* yöntemini zımni olarak ortaya koyar fakat bu, minimal hükümet kavramı anlamına gelmez. Doğal düzenin doğal yasalarını takip eden hükümet politikası anlamına gelen bu yapı, pratikte aktivist hükümetin bir tarım krallığını teşvik etmesi anlamına gelmektedir. Quesnay, ekonomik istikrarsızlık olasılığını tanımlayan ilk yazarlardan biri olarak bu durumun, yetersiz düzeyde ve uygunsuz

harcama yapısından kaynakladığını belirtmektedir. Hükümet politikası, istikrarı teşvik etmek için makul tüketimi ve buna bağlı olarak üretimi canlandıracak uygulamaları içermelidir (Medema & Samuels, 2003, s. 95-96; Roberts, 1942, s. 149; Vaggi & Groenewegen, 2006, s. 117-119).

Quesnay iktisadi adaletin sağlanabilmesi için tarımı ana eksene aldığından, tarımsal fazlalığı artıran ve ekonominin dinamik genişlemesini başlatan serbest ticaretin kurulmasından elde edilen faydalara odaklanmıştır. Yanlış yönlendirilmiş bir şekilde endüstriyel genişlemeyi teşvik etmeyi amaçlayan korumacı politikaların (Quesnay'a göre) kaynağı ve uygulayıcısı olan bakan Colbert'tir. Hollandalıların ticaretinden ve lüks imalathanelerin parıltısından gözleri öyle bir kamaşan ve ülkesini öyle bir çılgınlığa sürükleyen Colbert yüzünden, kimsenin ticaret ve paradan başka bir şeyden bahsetmediği kaosa yol açan zamanlar yaşanmıştır. İyi niyetli ve saygı değer olan ama fikirlerinin fazlasıyla tutsağı olan bu bakan, zenginliğin kaynağını unutup tarımı ihmal etmiştir ve bu yüzden bir ulusun tüm ekonomik yapısı bozulmuştur (Eltis, 1988, s. 278).

Quesnay'ın ekonomi politik üzerine analizleri, ticaret ve siyasetin ticaret üzerine etkilerini, ulusal ve uluslararası tüm ekonomik ilişkilerin yer aldığı düzey olan özelden kamusal düzeye doğru hareketi içeren bir kapsayıcılıktadır. O, Fransa'nın üretim imkanları bakımından kendi kendine yeten bir ulus olduğunu ve bunun da ötesinde ihraç edilebilir fazlalığa sahip olduğunu bildiğinden, ihracatın kıtlık riski oluşturmadığını ifade etmektedir. Dış ticaretin faydaları, zararlarından fazladır ve olası arızi krizler her zaman ithalatla dengelenebilir. Quesnay'a göre Fransa'da üretilen tahıl kalitelidir ve yurt dışına yapılan satışlar arz talep dengesine katkıda bulunarak iç piyasada oluşan fiyatlardaki ani düşüşleri önler. Sonuç olarak net ürün (*produit net*), maksimuma çıkartılabilir ve böylesine güçlü bir arz (ihracat) kapasitesi, gerçek siyasi bağımsızlığın kanıtıdır. Dolayısıyla Quesnay, Colbert'in ulusal endüstrileri ithalata karşı korumaya dayalı ticari politikasına kökten karşı çıkan bir ticari politikayı açıkça savunmaktadır (Charbit & Virmani, 2002, s. 868-869; Henderson, 1997, s. 198).

4.1. Quesnay Analizinde İktisadi Adaleti Sağlayabilecek Bir Sistem: Ekonomik Tablo (*Tableau Economique*)

Quesnay'ın eserleri arasında olduğu kadar iktisat tarihinde de özel bir yere sahip olan *Tableau Economique,* bir ekonominin işleyişini tasvir etme konusunda büyük bir yenilik olarak orijinal ve ustaca bir şema olması hasebiyle çağdaşlarını ve özellikle Marx'ı derinden etkilemiştir (Vaggi & Groenewegen, 2006, s. 59). Cantillon'un *Essay* (Deneme) çalışmasından üç ila dört yıl sonra yayınlanan Quesnay'ın *Tableau Economique* modeli, tasarlandığı zaman diliminde Fizyokratik okulun başarısının sembolü olarak kabul edilmiştir. Adam Smith tarafından sözü edilen fakat açıklanmayan ve zamanla unutulmaya başlanan bu model, 19. yüzyılın ortalarında Karl Marx tarafından yeniden keşfedilerek popüler hale getirilmiştir. Quesnay, iktisadi anlamda oluşan artığın doğuşunu ve çeşitli toplumsal sınıflar arasında dolaşımını bir bütün içinde izah etmiştir. Modelde; toprakta özel mülkiyet, toprak sahiplerinin tarımsal üreticilerden rant elde etmesi, üreticilerin kapital sahibi olması ve tarımsal üretimde ücretli işçi ve kendi kapitallerini kullanmaları, dış ticaretin olmadığı bir kapalı ekonomi modeli, toplumda oluşturulan tasarrufların ancak kapitalin yenilenmesine yetmesi ve net kapital birikimi bulunmaması varsayımları bulunmaktadır.

Toplum; toprak mülkiyetini elinde tutan 'toprak sahipleri', toprağı işleyip üretim yapan ve gerçek üretken sınıf şeklinde tanımlanan 'çiftçiler[2]' ve net hâsıla oluşturmayan 'kısır sınıflar'dan oluşmaktadır. Kısır sınıflar iki ayrı bölüm içinde düşünülebilir: Zanaatkârlar, üretim yapmaları için gerekli tüketimlerinden artakalan bir fazlalık, yani *produit net* ortaya çıkarmazlar. Bununla beraber, üretimde kullandıkları hammaddelerin değerine, emekleriyle bir değer ilave etmektedirler ki gelirleri, bu değere eşit olmaktadır. Söz konusu sınıf, tarım ürünlerine 'iyi bir fiyat' sağlayabilmek için gereklidir. Elde ettikleri gelir, oluşturdukları değere eşit olduğu için kazanılmış sayılır. Oysa hiçbir ilave değer oluşturmayan kısır sınıfın diğer bölümünü oluşturan tüccarlar ve mali sermaye grupları için durum farklıdır. Gerçi ne çiftçiler ne zanaatkârlar kendi geçimlik tüketimlerinden fazlasını elde eder. Tüccarlar ve mali sermaye sahipleri ek hiçbir değer ilave etmediklerine göre, bu sonuncu sınıfın geliri, *produit net*'den zoraki bir indirim, 'parazitlerin geliri' olarak da ele alınmaktadır (Blaug, 1985, s. 25; Kazgan, 2000, s. 65; Roncaglia, 2017, s. 51).

Quesnay tarafından tasarlanan *Tableau Economique* modeli, ürünlerin toprağı işleyenden efendiye ya da mal sahibine ve oradan tüccara, imalatçıya ve diğer kısır sınıflara nasıl aktığını ve paranın çeşitli güzergâhlardan toprağı işleyene nasıl geri döndüğünü göstermeyi amaçlamıştır. Ustaca yapılmış bu tasarım, ekonominin her parçasının işleyişe nasıl katıldığını ve birbirlerini nasıl telafi ettiklerini göstermeye imkân sağlamıştır. Alım ve satım mekanizması birbirine bağlı tam bir sistem olarak açığa çıkmıştır. O zamanlar *Tableau* harika bir şey -tanrısal bir kavrayış- gibi görünmüştür (Galbraith, 2010, s. 58).

Quesnay tarafından titizlikle hazırlanan *Tableau*'nun modern zamanlarda tanımlanan kan dolaşımı diyagramlarına dayandığı söylenir. *Tableau*'nun ilk yorumuna göre sistemin bu hali, ilk gelirden elde edilen farklı harcama akışlarından kaynaklanmaktadır. Bu yorum, Keynesyen çarpanını açıklamak için sıkça kullanılan yorum ile uyumludur. Her harcama, başka bir sınıf için bir gelirdir ve daha sonra belirtilen normlara göre harcama devam eder ki bu, yeni gelirler ve benzerlerini üretir.

Tableau'nun ilk modelleri, sonraki sürümlerde 2000 pounda yükselen ve Quesnay'ın metinlerinde (binlerce) olarak anılan bir rakam olan 400 poundluk bir miktara dayanıyordu. Miktardaki değişim, muhtemelen zamanın Fransız ekonomisinin ampirik bir sunumunu yapma girişimidir. Bu bağlamda Schumpeter, fizyokratları 'Ekonometristler ve Turgot' başlıklı bir bölüm içerisinde incelemiştir. Bu örneklem dâhilinde ülkede bir bütün olarak 2000 milyon poundu ifade ettiği varsayılan miktarı, sadelik için binlere indirgenmiş rakamlarla analiz etmek ve para kullanımını görmezden gelmek uygun kabul edilmektedir. Başlangıç noktası, çiftçilerin avansları olan 2000 sterlinlik çalışma sermayesidir. Üretken süreçte bu 2000 pound, 5000 pound üretmektedir, ancak 1000 pound sabit sermayeyi ödemek için kullanıldığından (%10'luk bir oranla, bu yatırım yapılan sermayenin veya ilkellerin 10000 pound olduğu anlamına gelir) net hâsıla veya fazlalık 2000 pound olmaktadır. Bu 2000 pound arazi sahiplerine, arsa için kira olarak 2000 pound tahıl şeklinde ödenmektedir. Toplamın yarısı bir önceki yıl sanayi tarafından üretilen mamul mallara harcanmaktadır ve arazi sahipleri bu nedenle ellerinde mamul mallar için harcadıkları 1000 pounda sahiptir. Sanayi her yıl brüt 2000 pound değerinde mal üretiyor ve toprak sahipleriyle birlikte tarım ürünleri karşılığında sadece 1000 pound harcıyor. Hammadde ihtiyacını diğer imal edilmiş ürünlerden elde edilen 1000 pound karşılığında çiftçilerden satın alıyor. Böylece 1000 pound tahıl ve 1000 pound ham madde için 2000 pound imal edilmiş mal alışverişinde bulunur ve bunun neticesinde net bir servet oluşturmadan, 2000 pound belli bir formdaki 2000 poundun başka bir formda 2000 pounda dönüştürülmesi için verimli bir süreci başlatabilir. Tarım, 3000 pound tahıl ve 2000 pound ham madde (ör. keten vb.) üretmiştir. Arazi sahiplerine tahıl olarak 2000 pound ödemiş ve sanayiye hammadde olarak 1000 poundluk ürün satmıştır. Dolayısıyla üretim işlemine 1000 tahıl, 1000 hammadde ve 1000 imal edilmiş üründen oluşan 3000 pound ile başlayabilir ki bu da 3000 pound değerinde tahıl ve 2000 pound değerinde hammadde (net bir zenginlik elde etme ile) üretecektir. Olan hammadde ve 1000 mamul mal şeklindedir.

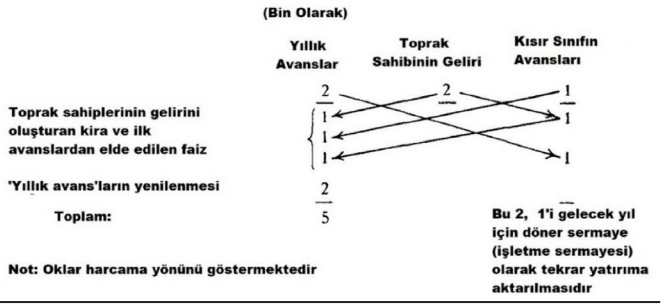
Bütün bu değişimler silsilesinden sonra oluşan ilk durum 'yeniden üretim' şeklinde aşamalarına devam edecektir. İlk miktar (burada 2000 pound) *Tableau*'nun farklı baskılarında değişiklik gösterse de üç sınıfın yiyecek tüketiminin aynı yani 1000 sterlin olduğu varsayılmaktadır; ancak on sekizinci yüzyılda Fransız nüfusunun bileşimi çizilen portreyi imkânsız hale getirmiş olmalıdır. Bunun yanında Aristokratların küçük bir kısmı, yeterli miktarda lüks mal satın almaları ve bunları gerektiğinde satmaları halinde toprağa bağlı çalışan büyük çoğunluk kadar metayı makul bir şekilde tüketebilecek maddi imkâna kavuşabilirler. Zanaatkârların küçük bir kısmı dış ticaretle uğraşıp servetlerini geliştirip aynı miktarı tüketebilecek zenginliği elde edebilirler. Dolayısıyla dış ticaret, fizyokratlara yabancı olan dolaylı bir servet kaynağı olarak *Tableau*'daki teorik problemlerdendir ve analizin olası zayıf noktalarından biridir. Özellikle *Tableau*'nun ekonomik politikasının

[2] Çiftçiler *produit net* (safi hâsıla) oluşturarak hem kendi geçimlerini hem (Kral, Kilise, kamu hizmetlileri gibi, toprak sahiplerinin gelirine dayananlar dâhil) toprak mülkiyetini elde tutanların ve kısır sınıfların ihtiyacını karşılarlar (Kazgan, 2000: 65).

ve bir bütün olarak fizyokratik teorinin en önemli sonuçlarından biri özgürlüğe dayalı ekonomik liberalizm fikridir. Tablonun işlerliği için zenginlik, açıklanan biçimde ve oranlarda dolaşmak zorundadır ve her türlü engelleyici girişimden kaçınılmalıdır. Dolayısıyla çeşitli ekonomik aktörlerin harcamalarının bileşimi değişmişse, *Tableau*'da belirtilen dinamik denge yansıması bozulur zira böylece ekonomik dolaşım, ekonomik krize neden olacak şekilde azaltılacaktır (d'Abadal, 2012, s. 150-152; Hunt & Lautzenheiser, 2011, s. 36-37).

Blaug kitabında *Ekonomik Tablo* işleyişini şu şekilde analiz etmiştir:

TABLO 1 | Ekonomik tablo

Kaynak: *Blaug, 1985, s. 26.*

Tabloya göre dönem başında elde edilen 5000 birimlik hâsılanın 3000'ini oluşturan net hâsılanın 2000'lik kısmını çiftçiler toprak sahiplerine kira olarak vermektedir. 1000 birim net hâsıla ile tarım dışı ihtiyaçlarını kısır sınıftan (sanayiciler, tüccarlar, serbest meslek erbabı, bürokrat vs.) temin etmektedirler. Buradan hareketle dönem başında çiftçiler 2000 hâsıla, toprak sahipleri 2000 kira ve kısır sınıfta da çiftçilerden tarım dışı ihtiyaç karşılığı olarak satış getirisi olan 1000 hâsıla olduğu görülmektedir. Toprak sahipleri, kira şeklinde elde ettikleri 2000 birim gelirin 1000'i ile çiftçilerden ihtiyaç duyduğu ürünleri ve diğer 1000'lik kısmı da kısır sınıftan ihtiyaç duyduğu şeyleri satın almak için harcamaktadır. Kısır sınıf mensupları, toprak sahiplerinden ve çiftçilerden aldıkları 2000 birimin 1000'i ile gıda maddesi, diğer 1000'i ile hammadde gereksinimlerini çiftçilerden satın alarak karşılamaktadır. Böylece net hâsıla tekrar çiftçilere döner.

Quesnay tarafından tasarlanan *Tableau* sistemi, bir dönemlik gelir harcaması gecikmesini içermektedir. Toprak sahipleri önceki dönemin kirasını harcamaktayken zanaatkarlar her zaman bir sonraki dönemde harcama için son dönemin kazancını elinde tutmaktadır. Muhtemelen Quesnay, çıktıyı sonraki 12 ay içinde tüketilen yıllık harcama kaynağı şeklinde ele almaktadır. Ancak *Tableau*, her bir sektörün aynı gelirin aynı dönemde harcadığı ve gecikmelerin olduğu şekliyle de görülebilir. Bu durumda, tüm argüman bir modern Leontief girdi-çıktı tablosu biçiminde iki yönlü bir işlem şemasıyla gösterilebilir. Leontief sisteminde olduğu gibi, bir malın üretilmesi için gereken tüm faktörler sabit oranlarda kullanılır ve bir sektörün çıktısının değeri, sektörün diğer sektörlere yaptığı toplam ödemeler tarafından tamamen tükenir. Blaug bunu tablo ile göstermektedir:

TABLO 2 | Leontief girdi-çıktı tablosu analiziyle ekonomik tablo

	Satın Alma İşleminde Bulunan Sektörler			
Üretici Sektörler	I	II	III	Yıllık Çıktı(Üretim)
I. Çiftçiler	2	1	2	5
II. Toprak Sahipleri	2	0	0	2
III. Zanaatkârlar	1	1	0	2
Toplam Alımlar	5	2	2	9

Kaynak: *Blaug, 1985, s. 27.*

Tablo içerisinde soldan sağa doğru sırada, değişik numarayla gösterilen kesimin elde ettiği ürünlerin, hangi kesimlere satıldığı belirtilmektedir. Yukarıdan aşağıya olan sütunlarda ise, her bir kesimin diğer kesimlerden satın aldığı malların tutarı gösterilmektedir. Birinci sütundaki çiftçiler 2 milyar değerindeki hâsılayı kendi üretim harcamaları içe ayırmışlardır. Toprak sahiplerine 1 milyarlık gıda maddesi satmışlardır. Çiftçiler üçüncü sıradaki zanaatkârlara 1 milyar hammadde, 1 milyar değerinde gıda maddeleri satmışlardır. Çiftçilerce yapılan satışların yıllık tutarı 5 milyar birime eşit olmaktadır. Toprak sahipleri, topraklarını çiftçilere 2 milyar birim karşılığında kiraya vermişlerdir. Onlar, sağladıkları 2 milyarlık kira gelininin 1 milyar birimiyle çiftçilerden gıda maddeleri ve kalan 1 milyar birimi ile de zanaatkârlardan tarım dışı gereksinimlerini alacaklardır. Üçüncü sıradaki zanaatkârlar, 1 milyar çiftçilerden ve 1 milyar da toprak sahiplerinden gelir sağlamışlardır. Sütunlar yukarıdan aşağıya okunduğunda her bir kesimin, kendinden ve ötekinden satın aldığı malların tutarı bulunmaktadır. Birinci sütunda çiftçiler, üretim faaliyetlerini sürdürmek için 2 milyar birimlik hâsılayı kendilerine ayırmaktadırlar. Zanaatkârlara alet, makine ve tamirat karşılığı olarak ödenen 1 milyar gösterilmektedir İkinci sütunda, toprak sahiplerinin çiftçilerden aldığı 1 milyar ile zanaatkârlardan aldıkları mamul maddelerin karşılığı gösterilmektedir. Toprak sahipleri kira olarak aldıkları 2 milyarlık gelirin tümünü başka kesimlerden aldıkları ihtiyaçları için harcamışlardır. Üçüncü sütunda ise zanaatkârların çiftçilerden aldıkları gıda ve hammadde karşılığında ödedikleri 2 milyar birimlik değerleri belirtilmektedir. Bütün bunlara istinaden söylenebilir ki Fizyokratlara göre ticaret, eşit değerler arasında bir değişim işlemi olduğu için bir değerin ortaya çıkmasına neden olmamaktadır. Bu yaklaşımları, Merkantilistlerin ticarete ağırlık veren ve servetin kaynağı olarak saydıkları değerli maden varlığının artmasına neden olan ticaretle uğraşıyı ön sıraya alan görüşlerini geçersiz saymaktadır (Ersoy, 2015, s. 226). Tüm bu alım satım süreci ile gerçekleşen servet dolaşımı; iktisadi adaletin ne ölçüde sağlanabileceğine dair kırılgan, fakat gerekçelendirilip doğal yasaya uygun hale getirildiğinde ise ne kadar adil bir tahsis sisteminin kurulabileceğine dair güzel bir yapıyı göstermektedir.

Schachter'in analizinde ise Blaug'a göre *Tableau*, fiyatlar açısından skolastik ve bu gerekçelendirme dahilinde determinist önyargıyı harmanlayıp Quesnay'ın tüccarlara karşı düşmanlığını yansıtırken tablonun arka planı, matematiksel bir formülasyon bağlamında verilen dağıtımcı adalet fikri tarafından desteklenmiştir. Vaggi ise zengin çiftçilerin ekim için ekipman satın alabileceğini varsayarak, Quesnay'ın göreli sabit fiyatlarla yaptığı analizde çiftçilerin kâr payının, işçi ücretleri pahasına artacağını göstermeye çalışmaktadır. Ona göre, eğer yeterli düzeyde sermaye sağlanırsa, ekonomik kalkınmaya izin verecektir ve kapital, tüccarların değil çiftçilerin tarafında olsa bile bu birikim ve gelirin yeniden dağılımı süreci sınıf çatışmasına yol açabilir (Blaug, 1985, s. 29-30; Pribram, 1983, s. 106; Vaggi, 1985, s. 941-945'ten aktaran Schachter, 1991, s. 318).

Quesnay'ın ortaya koyduğu bu analiz, yüzyıllar boyunca diğer düşünürlerin ilgisini çekmeye devam etmiştir. Onun çalışmalarını inceleyerek *Ekonomik Tablo* üzerine eserler ortaya çıkaran isimlerden biri olan Loic Charles, 2003 yılında *Tableau Economique* hakkındaki makalesiyle, HES toplantısındaki ustaca performansın ardından en iyi makale ödülüne layık görülmüştür. Onun makalesi, iktisat tarihi ödülü kazanmasıyla, yalnızca uygulama odaklı olan bilimsel çalışmalara farklı bir bakış açısı getirmeye çalışan diğer bilim insanlarını teşvik etmiştir. Charles'a göre *Tableau* analizi, Quesnay'ın ekonomiyi aritmetik oranlarla birbirine bağlı bir dizi ekonomik değişken olarak görmesine imkân verip kafasında oluşturduğu yapıya somut bir şekil vermiştir ve bu sezgiye dayanarak tam bir model inşa edebilmesini sağlamıştır (Emmett, 2010, s. 87).

5. Sonuç

Fizyokrasinin kurucusu olarak kabul edilen Quesnay, çağını aşan etkilere sahip olan bilim insanlarından biridir. Tıp ve ekonomi alanlarında yaptığı çalışmalar sayesinde tanınırlığı neredeyse tüm dünyaya yayılmıştır. Monarşi çağında, iktisadi ve siyasi açıdan büyük ulusların, merkantilist politikaları benimseyip yüksek ihracat ve neredeyse sıfır ithalat paradigmasıyla uluslararası ticarette nispeten güçsüz ülkeleri talan ettiği bir sistemde, daha insani uygulamaları savunmuştur. O, zenginlik kaynağı olarak değerli metallerin kabul görüldüğü ve fazla veren ticaret dengesinin ulusal zenginliğin tek kaynağı olduğu görüşüne dayanan merkantilizme karşı çıkarak tarımı ve insan emeğinin ürünlerini ön plana almıştır. İktisadi adaletin üretim, bölüşüm ve üretime yönelik kaynakların tüm toplumda adil

şekilde tahsisini içerdiği gerçeği göz önüne alındığında, merkantilist politikalara karşı Quesnay ve takipçileri olan fizyokratların ortaya koyduğu düşünceler oldukça önem kazanmaktadır.

Quesnay, Fransa sarayındaki konumu ve hayatını şekillendiren çevre, zaman dilimi dahilinde monarşi temelli ve doğal yasayı kabul eden bir krallığın tabiiyetindekilere iktisadi adaleti tesis ettiği bir ekonomi politik anlayışını benimsemiştir. Tarım sayesinde ihya olan ve ihracat ithalat dengesini yüksek bir seviyede sağlayabilen krallık idealine hizmet etme uhdesini benliğinde taşımıştır. Böylesine iyi düzenlenmiş devlet sistemi, yetersiz kamu harcamaları ve özel sektörün verimsizliği yüzünden ekonomik istikrarsızlık yaşasa bile fizyokratik ilkeler çerçevesinde yeniden dizayn edilecek hükümet politikaları, istikrarı teşvik etmek için makul tüketimi ve buna bağlı olarak üretimi canlandıracak uygulamaları aktif hale getirme potansiyeline sahiptir. Bu amaca yönelik olarak gerçekleştirdiği Ekonomik Tablo analizi de fizyokrasinin arzuladığı servet dolaşımı mantığının belirli bir çerçeveye oturtulması girişimi olmuştur. Dolayısıyla Quesnay'a göre olası ekonomik krizler için çözüm, fizyokrasidedir ve iktisadi adaleti tesis edebilecek politikalar merkantilist savlarla değil fizyokrasi ile işler hale getirilebilir.

Kaynakça

Alkan, Y. (2018). *J. Rawls'ın iktisadi adalet teorisi ve Türkiye ekonomisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Berend, I. T. (2006). Europe's laissez-faire system and its impact before World War I. In *An Economic History of Twentieth-Century Europe: Economic Regimes from Laissez-Faire to Globalization* (pp. 10–41). chapter, Cambridge: Cambridge University Press.

Blaug, M. (1985). *Economic theory in retrospect* (4. Baskı). Cambridge: Cambridge University Press.

Charbit, Y., & Virmani, A. (2002). The political failure of an economic theory: Physiocracy. *Population (English Edition, 2002-)*, *57*(6), 855–883. https://doi.org/10.2307/3246619

Charles, L., & Théré, C. (2019). The physiocratic movement: A revision. S. Reinert & S. Kaplan (eds.), içinde *The economic turn: recasting political economy in enlightenment europe* (pp. 35–70). chapter, Anthem Press.

Çöloğlu, H. (1987). *İktisadi sistemler sistem-doktrin-eleştiri.* Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.

d'Abadal, L. A. (2012). The Physiocrats. J. G. Backhaus içinde, *Handbook of the history of economic thought: Insights on the founders of modern economics* (s. 137-159). New York: Springer.

Du Pont de Nemours, P. S. (1984). *The autobiography of du Pont de Nemours (Translated and with an Introduction by E. Fox-Genoverse)*. Wilmington, Delaware: Scholarly Resources Inc.

Eltis, W. (1988). The contrasting theories of ındustrialization of François Quesnay and Adam Smith. *Oxford Economic Papers, 40*(2), 269–288. http://www.jstor.org/stable/2662973

Emmett, B. (2010). History of economics and history of science: A comparative look at recent work in both fields. J. E. Biddle, R. B. Emmett, & M. Johnson (eds.) içinde, *Research in the history of economic thought and methodology: Volume 28-A* (s. 405-438). Howard House, Wagon Lane: Emerald Group Publishing Limited.

Ersoy, A. (2015). *İktisadi teoriler ve düşünceler tarihi* (4. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Fonseca, G. (2008). *François Quesnay*. The history of economic thought. Erişim adresi https://www.hetwebsite.net/het/profiles/quesnay.htm.

Foucault, M. (2006). *Deliliğin tarihi* (4. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.

Galbraith, J. K. (2010). *İktisat tarihi.* Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Grice-Hutchinson, M. (2015). *Early economic thought in Spain 1177-1740*. Indianapolis: Liberty Fund, Inc.

Groenewegen, P. D. (1971). A re-interpretation of Turgot's theory of capital and interest. *The Economic Journal, 81*(322), 327-340. doi:10.2307/2230075.

Hançerlioğlu, O. (1993). *Ekonomi sözlüğü - ekonomi terimleri ve ekonomi ile ilgili ticaret ve hukuk terimleri* (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Henderson, J. P. (1997). *The state of the history of economics: Proceedings of the history of economics society perspectives on the history of economic thought.* London: Routledge.

Hunt, E. K., & Lautzenheiser, M. (2011). *History of economic thought: A critical perspective* (3. Baskı). New York: M.E.Sharpe.

Kazgan, G. (2000). *İktisadi düşünce veya politik iktisadın evrimi* (10. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Medema, S. G., & Samuels, W. J. (2003). *The History of economic thought: A reader.* London: Routledge.

Murphy, A. E. (2009). *The genesis of macroeconomics new ideas from sir William Petty to Henry Thornton.* United States: Oxford University Press.

Neill, T. P. (1949). *The Physiocrats' concept of economics. The Quarterly Journal of Economics, 63*(4), 532–553. https://doi.org/10.2307/1882137

Phelps, E. S. (1987), 'Distributive justice', içinde John Eatwell, M. Milgate, and P. Newman (eds), *The New Palgrave: A dictionary of economics,* pp. 886–888. London: Macmillan Press Limited.

Pıçak, M. (2012). Fizyokrasi (Fizyokratik okul). M. Masca, & O. Bahar içinde, *İktisadi düşünce tarihi* (s. 125-147). İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Pribram, K. (1983). *A history of economic reasoning.* Baltimore: The Johns Hopkins University Press

Quesnay, F. (1759). *Tableau economique*. Translated into English as *Quesnay's tableau economique* (in parallel with the French text). Trans. Marguerite Kuczynski and Ronald L. Meek. London: Macmillan, 1972.

Quesnay, F. (1765). Observations sur le Droit Naturel des Hommes Reunis en Societe. *Journal de l'Agriculture.* du Commerce et des Finances.

Roberts, J. G. (1942). François Quesnay's heir. *The Virginia Magazine of History and Biography, 50*(2), 143–150. http://www.jstor.org/stable/4245161.

Roncaglia, A. (2017). *A brief history of economic thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rothbard, M. N. (2006). *An Austrian perspective on the history of economic thought* (Cilt I). Alabama: Edward Elgar Publishing.

Schachter, G. (1991). Francois Quesnay: Interpreters and critics revisited. *The American Journal of Economics and Sociology, 50*(3), 313–322. http://www.jstor.org/stable/3487273

Schumpeter, J. (1954). *Economic doctrine and method*. (R. Aris, Çev.) New York: Oxford Universty Press.

Turanlı, R. (2000). *İktisadi düşünce tarihi* (3. Baskı). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Vaggi, G., & Groenewegen, P. (2006). *A concise history of economic thought: From mercantilism to monetarism* (3. Baskı). New York: Palgrave Macmillan.

Vaggi, G. (1985). A Physiocratic model of relative price and income distribution. *The Economic Journal,* No. 95, pp. 928-947.

Vaggi, G. (2002). Quesnay and the road to modernity: Technology, markets, and polity. *Journal of the History of Economic Thought*, 24, pp 73-89. doi:10.1080/10427710120115846.

EXTENDED ABSTRACT

François Quesnay was born in Méré. In 1711, he started attending courses at the college of Saint-Côme. Thanks to his talents and ability to learn quickly, Quesnay gradually rose through the ranks and was appointed permanent secretary within the newly created Académie royale de Chirurgie, with the influence of his doctorate in medicine. In 1751 he was elected to both the Academié des Sciences and the Royal Society of London. The working-class boy, who could not study until the age of 11, was eventually elected to the Academy of Sciences and became someone referred to as the 'Confucius of Europe' and the 'modern Socrates' by his colleagues. Quesnay is a successful example of the heights to which determined work can take a person. His studies in the fields of medicine and economics include various ideas worth examining both during his time and until today. His fame spread easily all over the world, thanks to his services in the palace of France (*Versailles*) and his closeness with the kingdom.

Quesnay is one of the thinkers who examines the theory of value within the scope of use and benefit. He examines the distinction between use value (Quesnay calls this *valeur usuelle*) and exchange value (*valeur vénale*) within the scope of the 'paradox of value'. In this context, he prefers the analysis of rarity (scarcity, difficult or easy availability) as the main determinant of price. According to Quesnay, natural law, which also provides economic justice, is the right that man has over everything that is beneficial to him. He introduced natural law by dividing it into physical laws and moral laws. All one has to do is to understand the law and work in harmony with it. Such justice is determined by the creator, and by obeying these divine orders, man can increase his own welfare and that of humanity in general. Quesnay's understanding of economic justice is based on an order in which agriculture is the determinant of the entire economy. Agricultural sector nourishes and enriches other sectors and in this way establishes a fair order. Quesnay opposes the mercantilist way of thinking based on the claim that trade and money are the only sources of wealth. Wealth; It is in the benefits of the land and the products obtained by the extractive branches, free trade and economic freedom. Beyond this, wealth lies in the technical progress brought about by productivity. There is no need to conquer foreign lands for a nation to become stronger.

The wealth required to establish economic justice consists not of the amount of money a country can accumulate, but of the amount of basic production and consumption items that can be used to meet people's needs. Quesnay likens the circulation of income, which is of critical importance for economic justice, to the circulation of blood in the body. According to him, the income arising from production is shared between land, labor, enterprise and capital, which are the production

factors of the capitalist economy. It is then distributed to economic units, including public institutions, companies and individuals, in return for various services. In the end, it returns to the production area with the expenses they have to make in the market.

Quesnay defends for a single tax on property owners' rents, citing this primarily for efficiency reasons which will contribute to economic justice. He analyzes on political economy are comprehensive, including the effects of trade and politics on trade, and the movement from the private to the public level, which is the level where all national and international economic relations take place. *Tableau Economique* which has a special place among Quesnay's works as well as in the history of economics, deeply influenced his contemporaries, especially Marx, as it was an original and masterful diagram, a great innovation in depicting the functioning of an economy. Quesnay's *Tableau Economique* model was considered a symbol of the success of the Physiocratic school at the time it was designed. This model explained the emergence of economic surplus and its circulation among various social classes as a whole.

In the model; There are assumptions about private ownership in land, landowners earning rent from agricultural producers, producers owning capital and using paid workers and their own capital in agricultural production, a closed economy model in which there is no foreign trade, savings created in the society being only sufficient to renew the capital, and no net capital accumulation. The Tableau Economique model designed by Quesnay aimed to show how products flow from the tiller to the lord or owner and from there to the merchant, manufacturer and other sterile classes, and how money returns to the tiller through various routes. He presented an overview of how economic justice could be achieved with the system he put forward.